

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci A. Frnochové *Jazyk české menšiny v obci Šumice v rumunském Banátě*

Úkoly české dialektologie nebyly vyčerpány zpracováním Českého jazykového atlasu. I po uzavření výzkumu pro ČJA vznikají důležité monografie S. Kloferové, Z. Hlubinkové a dalších. A je třeba uvítat, že i na českých pracovištích „v užším smyslu“ vznikají dialektologické práce, které důležitým způsobem přispívají k zachycení nářečního stavu v synchronním průřezu na počátku druhého desetiletí 21. století i k české historické dialektologii.

Hodnocená práce zkoumá český jazyk v rumunské obci Șumița, česky nazývané Šumice. Je to příspěvek cenný: přináší popis jazyka české enklávy v zahraničí, která je pro dialektologické výzkumy obtížně přístupná. Po výzkumu pro Český jazykový atlas v 70. l. 20. st. jde o první dialektologickou studii ze Šumice, hodinami chůze oddělené nejen od nejbližších zastávek autobusových a vlakových, ale také od dalších banátských vesnic s českým osídlením. Zachycuje navíc šumický dialekt zřejmě před jeho zánikem – ve vesnici rapidně ubývá obyvatel a zástupci mladé a střední generace v Šumici prakticky nežijí, odešli za prací do měst a do zahraničí. Rumunský Banát je zároveň jednou z velmi mála oblastí českého jazyka v zahraničí, kde se česká nářečí díky izolovanosti a zemědělskému způsobu života uchovala dodnes v relativně věrném stavu. Ocenit je proto třeba proces i výsledek získávání autentického materiálu v podobě nahrávek (celkem přes pět hodin, i když zdaleka ne všechny jsou použitelné pro rozbor) i řízených rozhovorů nad dialektologickým dotazníkem, ale také fakt, že bylo třeba osvojit si i elementární znalosti rumunštiny. Diplomantka zkoumala ale i autentické zvukové záznamy pořízené Skulinovým výzkumem v 70. l. (celkem přes jednu hodinu promluv), které jsou dnes uloženy v dialektologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brně pouze k prezenčnímu studiu, a pořídila si jejich dialektologické přepisy. Opatřila si rovněž nepublikované diplomové a další práce o banátské češtině, které vznikly za posledních dvacet let na různých pracovištích v České republice (Olomouc, Praha). Rozsah diplomové práce (101 stran textu, 16 stran číslovaných příloh, 1 nečíslovaná příloha na cd) značně překračuje minimální požadovanou délku.

Formální stránka práce vykazuje některé nedostatky. Na nemálo místech bohužel v práci zůstaly i po závěrečné redakci překlepy nebo jiné prohřešky proti ortografické kodifikaci i některé další chyby, které však závažnějším způsobem neruší četbu práce, např. *poloúřadní akty* (s. 15), *43%* (s. 18), *R. Urbana* (s. 18), *od o-kmenům* (s. 34), *hiátové v je ... generalizována* (s. 47), *nářečíchstále* (s. 47), *odpovíd* (s. 48), *nezjednodušená skupina hř nezjednodušená* (s. 54), chybějící mezery v poměru 9:1 (s. 57), *Pětina ... uvedlo* (s. 61), *v Šumické češtině* (s. 62), *V nahrávkách ... vyskytuje* (chybí *se* – s. 74), *znamenalí* (s. 78 – správně *zaznamenali*), užíváním (místo *užívání* – s. 87), *advebií* (s. 94), *rovně* (s. 79 – místo *rovněž*), *do banátských nářečích* (s. 24), *se jazykovou situací ... věnuje* (s. 24), *v zde* (s. 29), *specifickoku* (s. 90), *Narozdíl* (s. 97); v anglickém abstraktu např. *germanisms*. Chybějící čárka v důsledkovém poměru *a ... tedy* (s. 70, 72, 80). Tečka chybí na konci oddílu 4.4.6 (s. 90), *za votpovjed'ela* (s. 47), na konci prvního odstavce na s. 78. Tečka místo čárky je za slovem *zahraničí* (s. 23), za slovem *céře* (s. 66); nadbytečná čárka je za *položek* (s. 32), chybějící čárka před *se v nahrávkách* (s. 50), před *v záporných vazbách* (s. 79), před *nebo zakončení* (s. 91), před *a zdá se* (s. 98). V práci se vyskytují ojediněle formulační neobratnosti, např. na s. 27 *Není ... vyloučen vliv rumunských nářečí i spisovné rumunštiny* (správně: *ani*); *v nahrávkách se tyto vyskytovaly* (s. 69), *Pro skutečnost ,být v práci‘* (s. 74 – lépe: *Pro význam*), *Do dotazníku ... bylo sledováno* (s. 77). Chybné abecední pořadí je v seznamu literatury u jmen *Urban* a *Voráč*. Kolísání ve sklonnosti je u *z Karanšebes x v Karanšebesu* (obojí na s. 19), v psaní dohromady u *spisovněčeský – spisovně český –*

spisovně-český (s. 93, 89, 96). Velké písmeno by nemělo být u *Dialektologického oddělení* (s. 29).

Pokud jde o obsahovou stránku, oceňuji solidní orientaci v sekundární literatuře, promyšlenost při výběru položek dotazníku a střídmost při formulování závěrů. Na sledovaných jevech diplomantka přesvědčivě prokázala převahu jihozápadočeských rysů šumické češtiny. Nestací to sice na definitivní závěr, ale u zkoumaných položek přinesl diplomantčin výzkum hlubší rozbor než Skulinův výzkum v 70. l. pro ČJA, a to jak počtem informátorů pro dotazník, tak délkou nahrávek (navíc byly zaznamenávány i důležité jevy, které se vyskytly mimo nahrávaný projev). Ilustrací může být variabilita adverbia *níčko*, u něhož ČJA udává pro Šumici jen *nejčko*, ten však v r. 2011 nebyl vůbec zaznamenán. Diplomantkou bylo oproti tomu v nahrávkách zachyceno celkem 31 jiných dokladů v sedmi variantách s různou četností (*níčko*, *ničkon*, *nički*, *ničkin*, *níčko*, *ničkon*, *ničkoň*); kromě toho bylo 5krát nahráno *ted'* a 2krát *ted'kon*. Nepřesnost ČJA u této položky dokládají i diplomantkou zkoumané nahrávky z r. 1971, v nichž se vyskytuje pouze tvar *nički*. Za cenné považuji především svědectví o systémové zachovalosti provedených změn (např. bezvýjimečná diftongizace *y > ej* po souhláskách od původu tvrdých, důsledně uplatněné protetické *v-*) a dále o unifikačních a dalších tendencích v Šumici, i když jejich interpretace mohla být hlubší.

Některé výtky k obsahové části:

1. Na s. 34 se píše o vzoru *stavení*, že k adjektivnímu skloňování přecházejí kvůli homonymii dativu a lokálu; homonymie u tohoto vzoru je však rozsáhlejší. Na s. 81 je uvedena podoba *ke staveňi* – je to doklad na nepřiklonění *ɔjo*-km. k typu *jarní* (na s. 60 se mluví o bezvýjimečnosti)?

2. Na s. 51 se imperativní podoba *zapljaj* vykládá odpadnutím *-d'* z „*obtížně vyslovitelného jd^{ks}*“; znělá výslovnost na konci před pauzou je ale omezena v nářečích v podstatě jen na svč. oblast.

3. Na s. 63 v posledním odstavci má být Gpl. *-úch*, nikoli *-ách*; na s. 65 má být místo *posesivních zájmen* správně *posesivních adjektiv*.

4. Na s. 70 je u sloves 4. třídy zmíněn tvar *nevjed'ejí*, ale sloveso *vědět* je atematické.

5. V příloze 2, kde je uveden dotazník, chybí obrázková část (jsou tam uvedeny pouze zjišťované položky). Prosím diplomantku, aby při obhajobě tuto část dotazníku představila.

6. Pro přesnější představu o rozložení jevů by bylo třeba někde uvést i absolutní četnost, ne jen relativní (např. na s. 64).

Otázky k obhajobě:

1. Co vyplývá ze zjištěných unifikačních procesů v šumické češtině? Přinesla by zpřesnění představy o regionální příslušnosti zjištěných jevů konzultace starší dialektologické literatury?

2. Jaká jsou další možná vysvětlení postpozice shodného přívlastku (bod 4.3.9)?

3. Příklady dalších jevů, které nebyly v práci popsány, ale byly v nahrávkách zachyceny.

Shrnuji: Práce A. Frnochové podává dosud nejpodrobnější výzkum šumické češtiny ve vybraných jevech všech jazykových rovin. Významně obohacuje dialektologické bádání o českém jazyce v zahraničí a přináší jedinečný materiál, který je dobře utříděn. Přestože hodnotu práce poněkud snižují četnější formální nedostatky a některé nedostatky obsahové, v práci se autorce podle mého názoru velmi dobře podařilo splnit zadání a počtem stran značně přesáhla požadovaný rozsah. Práci přes dílčí výhrady rád doporučuji k obhajobě.